

Boom
keuzedelen

STRAFRECHT

Boom

COLOFON

Boom Beroepsonderwijs
info@boomberoepsonderwijs.nl
www.boomberoepsonderwijs.nl

Auteur(s): Joan Kruitwagen-Winter, mr. Lydia Janssen en mr. Manon Evenhuis
Inhoudelijke redactie: mr. Maaïke Timmer en mr. Geertje van Roermund

Titel: Strafrecht
ISBN: 978 90 372 6952 9
Tweede druk/eerste oplage

Bronvermelding: Remco Brouwer (cartoons), Pukhov K / Shutterstock.com, Marcel Rommens / Shutterstock.com, pmvfoto / Shutterstock.com, Alejo Bernal / Shutterstock.com, czjonyyy / Shutterstock.com

© 2025 Boom mbo | Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Auteursrecht ten aanzien van tekst- en datamining en machinelearning is nadrukkelijk voorbehouden.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van een (of meerdere) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Door het gebruik van deze uitgave verklaart u kennis te hebben genomen van en akkoord te gaan met de specifieke productvoorwaarden en algemene voorwaarden van Boom Beroepsonderwijs, te vinden op www.boomberoepsonderwijs.nl.

INHOUD

Werken met dit keuzedeel	6
1 Inleiding strafrecht	9
De wet en de wettenbundel	10
Inhoud en doel van het strafrecht	11
De bescherming van artikel 1 Sr	14
De rechtsbronnen van het strafrecht	16
Samenvatting	19
Begrippen	19
2 Wetboek van Strafrecht	21
Opbouw en inhoud	22
Misdrijven en overtredingen	23
Belang van het onderscheid tussen misdrijven en overtredingen	24
Reikwijdte van het Wetboek van Strafrecht	26
Samenvatting	27
Begrippen	28
3 De strafbepaling	31
De voorwaarden voor strafbaarheid	32
Bestanddelen	35
Wederrechtelijkheid en schuld	38
Verschillende vormen van opzet	40
Samenvatting	41
Begrippen	42
4 Vermogensdelicten	45
Drie vormen van diefstal	46
Afpersing (art. 317 Sr)	47
Chantage (art. 318 Sr)	48
Verduistering (art. 321 Sr)	49
Oplichting (art. 326 Sr)	50
Samenvatting	52
Begrippen	52
5 Gewelddelicten	53
Doodslag (art. 287 Sr)	54
Moord (art. 289 Sr)	55
Eenvoudige mishandeling (art. 300 en 301 Sr)	56
Zware mishandeling (art. 302 en 303 Sr)	56
Dood door schuld (art. 307 Sr)	58
Samenvatting	60
Begrippen	60
6 Poging en deelneming	63
Poging	64
Strafbare voorbereiding	66
Deelneming	68
Medeplichtigheid	70
Uitlokken	71
Doen plegen	72
Samenvatting	75
Begrippen	76

7	Strafuitsluitingsgronden	77
	Overmacht in de zin van noodtoestand (art. 40 Sr)	78
	Noodweer (art. 41 lid 1 Sr)	79
	Wettelijk voorschrift (art. 42 Sr)	81
	Bevoegd gegeven ambtelijk bevel (art. 43 lid 1 Sr)	81
	Ontbreken materiële wederrechtelijkheid	82
	Psychische overmacht (art. 40 Sr)	82
	Noodweerecces (art. 41 lid 2 Sr)	84
	Ontoerekenbaarheid (art. 39 Sr)	84
	Onbevoegd gegeven ambtelijk bevel (art. 43 lid 2 Sr)	85
	Avas	86
	Geen vrijspraak, maar ontslag van alle rechtsvervolgning	87
	Samenvatting	89
	Begrippen	89
8	Straffen en maatregelen	91
	Strafdoelen	92
	Straffen en maatregelen	93
	Gevangenisstraf	94
	Hechtenis, taakstraf en geldboete	96
	Maatregelen	98
	Jeugdstrafrecht	100
	Samenvatting	105
	Begrippen	105
9	Het strafproces	109
	Inhoud van het strafprocesrecht	110
	Rechtsbronnen van het strafprocesrecht	111
	Gebondenheid aan de wet	112
	Drie fasen van het strafproces	113
	Samenvatting	115
	Begrippen	115
10	De verdachte	117
	Wettelijke omschrijving verdachte	118
	Rechten van de verdachte	121
	Plichten van de verdachte	124
	Samenvatting	125
	Begrippen	126
11	De opsporingsambtenaar en het Openbaar Ministerie	127
	Taak en positie van de opsporingsambtenaar	128
	Algemeen en buitengewoon opsporingsambtenaar	129
	De officier van justitie en het Openbaar Ministerie	130
	Het opportuiniteitsbeginsel en de rol van de officier van justitie	131
	Samenvatting	134
	Begrippen	135
12	De dwangmiddelen	137
	Het karakter van dwangmiddelen	138
	Staande houden en aanhouden	139
	Ophouden voor onderzoek	141
	In verzekering stellen	142
	Voorlopige hechtenis	143
	Samenvatting	146
	Begrippen	147

13	Het onderzoek ter terechtzitting	149
	Absolute en relatieve competentie	150
	De dagvaarding	152
	De zitting	153
	Positie van het slachtoffer	157
	Strafzaken tegen minderjarige verdachten	158
	Beraadslaging: de acht vragen van de rechter	159
	Rechtsmiddelen	163
	Samenvatting	165
	Begrippen	166
14	Uitdaging	169
	Index	173

WERKEN MET DIT KEUZEDEEL

Digitale leeromgeving

Bij sommige opdrachten heb je hulpmiddelen nodig. Bijvoorbeeld bij filmpjes, formulieren of een link naar een website. Deze staan allemaal in de digitale leeromgeving. Het icoontje in de vorm van een wereldbol verwijst naar de digitale leeromgeving. Om hier te komen ga je naar digitaal.boomonderwijs.nl/beroepsonderwijs.

Eerste keer inloggen in de digitale omgeving

Voordat je de digitale leeromgeving kunt gebruiken, moet je je licentie activeren:

- Overleg met je docent welk type account je gebruikt.
- Ga naar www.boomberoepsonderwijs.nl/licentie.
- Bekijk de instructiefilm of lees het stappenplan.
- Volg de stappen.

Daarna kun je aan de slag!

Strafrecht

Kennis hebben van het strafrecht en het strafprocesrecht is voor verschillende werkgevers die daarmee werken een vereiste. Een beginnend beroepsbeoefenaar in de juridische administratie die wil werken voor werkgevers als het Openbaar Ministerie, advocatenkantoren die zich specialiseren in strafrecht of het strafrechtelijke gebied van de rechtbank, moet daarom kennis bezitten van het strafrecht en het strafprocesrecht.

Omdat de inhoud van die kennis grotendeels bepaald wordt door de inhoud van wet- en regelgeving, kunnen verwijzingen hiernaar in dit boek niet ontbreken. Ook wordt aandacht besteed aan hoe te werken met deze wet- en regelgeving.

Dit keuzedeel verschaft je de benodigde kennis om bij dergelijke werkgevers werkzaam te kunnen zijn. Je hebt na het volgen van dit keuzedeel betere kansen op de juridisch-administratieve arbeidsmarkt, doordat het mogelijk wordt werk te verrichten bij werkgevers die zich specialiseren in het strafrecht. Centraal in dit keuzedeel staan het straf- en strafprocesrecht. Dit keuzedeel verschaft kennis over de basisregels van het strafrecht. Daarbij wordt aandacht besteed aan de kennis van regelgeving en procedures die bij iedere dienstbetrekking bij het Openbaar Ministerie en in het strafrechtelijke domein van rechtspraak en advocatuur handig kan zijn. Met betrekking tot strafrecht wordt kennis verschaft op het gebied van onder andere de reikwijdte van strafrecht, straffen, strafbepalingen en strafbaarstellingen. Met betrekking tot strafprocesrecht wordt kennis verschaft op het gebied van onder andere de volgorde van strafproces en strafzitting, rechtsmiddelen en de diverse rollen en bevoegdheden binnen het strafrecht.

Ben jij nog niet bekend met het werken met de wettenbundel, of wil je je kennis even opfrissen? Bekijk dan dit korte filmpje met alle slimme trucks om goed en snel je weg in de wettenbundel te vinden.

Leerdoelen

1. Je hebt brede kennis van het strafrecht en strafprocesrecht.
2. Je kunt vaststellen of het strafrecht van toepassing is.
3. Je kunt voor een situatie vaststellen of deze valt onder de reikwijdte van het Nederlandse strafrecht.
4. Je kunt de doelen van het strafrecht beschrijven.
5. Je kunt beschrijven wat de rol en bevoegdheden zijn van diverse personen in het strafrecht.
6. Je kunt vaststellen of sprake is van een strafbepaling en stelt aan de hand van een gegeven deel vast welk onderdeel dit is.
7. Je kunt de voorwaarden voor strafbaarstelling herkennen.
8. Je kunt voor een situatie vaststellen van welk vermogensdelict of geweldsdelict sprake is.

9. Je kunt voor een situatie vaststellen of sprake is van een strafbare poging of strafbare voorbereiding van een strafbaar feit.
10. Je kunt voor een situatie vaststellen welke strafuitsluitingsgrond van toepassing is.
11. Je kunt het verschil tussen de verschillende deelnemingsvormen uitleggen.
12. Je kunt de rechten en plichten van een verdachte beschrijven.
13. Je kunt de volgorde in de verschillende onderdelen van het strafproces aangeven.
14. Je kunt beschrijven hoe een strafzitting verloopt in relatie tot de volgorde van de onderdelen van de zitting.
15. Je kunt de verschillende soorten straffen beschrijven die kunnen worden opgelegd.
16. Je kunt aangeven welke rechtsmiddelen het OM en de veroordeelde kunnen instellen.

Dit keuzedeel bestaat uit:

- *Theorie, begrippen en opdrachten*

Hierbij leer je over en oefen je met de praktijk. In sommige opdrachten werk je aan beroepsproducten; deze opdrachten herken je aan [BP]. Deze beroepsproducten kun je verzamelen in je portfolio en heb je nodig om de uitdaging aan het einde van het keuzedeel goed af te ronden.

De beroepsproducten in dit keuzedeel zijn:

- *Casus de bijl*
- *Casus strafuitsluitingsgrond*
- *Casus naar binnen klimmen*
- *Casus shoppen bij de H&M*
- *Casus praatje onderweg*
- *Casus uitspraak van de rechter*
- *Casus dagvaardingstermijn.*

- *Test je kennis*

Hiermee kun je zelf je kennis van de theorie testen.

- *Uitdaging*

Dit is het eindproduct en de afronding van het keuzedeel. Hier werk je gedurende het hele keuzedeel naartoe. En hier word je op beoordeeld.

In deze uitdaging, die uit twee onderdelen bestaat en die je zowel op papier als mondeling uitvoert, leg je beknopt uit hoe in hoofdlijnen het strafrecht in Nederland is georganiseerd.

- *Theorietoets*

Je docent besluit of je ter afsluiting een theorietoets maakt.

Hoofdstuk 1

Inleiding strafrecht

Allereerst beschrijven we de inhoud van het strafrecht, waarom er strafrecht bestaat en waar je strafrecht kan vinden. Ook leggen we uit wat er zo bijzonder is aan het strafrecht en geven we een indeling van het strafrecht. Daarna beschrijven we de vindplaatsen van het strafrecht en gaan we in op de bijzondere betekenis van artikel 1 van het Wetboek van Strafrecht (Sr).

Aan het eind van dit hoofdstuk

1. kun je de inhoud van het strafrecht omschrijven
2. kun je vaststellen of het strafrecht van toepassing is
3. kun je uitleggen wat het bijzondere is aan het strafrecht
4. kun je de betekenis van het legaliteitsbeginsel uitleggen
5. kun je de bronnen van het strafrecht noemen
6. kun je de vier doelen van het strafrecht beschrijven.

De wet en de wettenbundel

Voordat we in dit hoofdstuk een inleiding geven op het strafrecht, is het belangrijk om te vertellen dat de wet als rechtsbron in het strafrecht een onmisbare rol speelt. Alles wat in het strafrecht gebeurt, is gebonden aan wet- en regelgeving. Daarom is het als beginnend beroepsbeoefenaar die met het strafrecht te maken krijgt, van groot belang dat je die wet- en regelgeving kent, of dat je in ieder geval weet waar je die moet zoeken en hoe je die moet lezen en gebruiken. Dat doe je door gebruik te maken van een wettenbundel waarin deze wetten staan. De belangrijkste twee wetten die je in dit keuzedeel gaat tegenkomen, zijn het Wetboek van Strafrecht (hierna afgekort met Sr) en het Wetboek van Strafvordering (hierna afgekort met Sv).

In dit keuzedeel worden regelmatig wetsartikelen genoemd. Als je zo'n artikel ziet, is het belangrijk om dit artikel op te zoeken in de wet, zodat je weet wat er precies in die wet geschreven staat. De docent kan je waar nodig helpen begrijpen wat er staat, zodat je deze wetten ook echt leert lezen. Zo ben je later als beginnend beroepsbeoefenaar beter in staat om wetten te lezen en te begrijpen, óók als je deze misschien nog niet eerder hebt gezien.

De wet is voor een jurist als een hamer voor een timmerman: onmisbaar!

Opdracht 1 Gebruik van de wettenbundel

Bekijk het filmpje.

- a. Welk Romeins cijfer heeft het blok dat over het strafrecht gaat? Hoe heet dit blok?
- b. Welk Romeins cijfer heeft het blok dat over strafprocesrecht gaat? Hoe heet dit blok?
- c. Op welke bladzijde vind je artikel 1 Sr?
- d. Op welke bladzijde vind je artikel 350 Sv?
- e. In welke wet staat dat het bezit van bijvoorbeeld een pistool, kogels of taser verboden is? Op welke bladzijde begint deze wet?

Opdracht 2 Bevoegdheid**Casus Henk en Bas**

Na een nachtelijk cafébezoek krijgen Henk en Bas ruzie over de vriendin van Henk. De zaak loopt helemaal uit de hand. Bas noemt de vriendin van Henk een slet en een hoer. Daarop slaat Henk Bas tegen de grond. De eigenaar van het café belt de politie, die beide mannen meeneemt naar het politiebureau.

- a. Is de politie bevoegd om beide mannen mee te nemen naar het politiebureau?
- b. Wie beslist of Bas en Henk schuldig zijn aan een strafbaar feit?

Inhoud en doel van het strafrecht

In het **strafrecht**, ook wel materieel strafrecht genoemd, gaat het over verboden gedragingen zoals diefstal, doodslag, moord, verkrachting, aanranding, vernieling, belediging en mishandeling. Wie zich schuldig maakt aan dit verboden gedrag, is strafbaar. Heeft de politie aanwijzingen dat een strafbaar feit is gepleegd, dan stelt ze onder leiding van een officier van justitie een onderzoek in om de waarheid over het strafbaar feit te achterhalen. Alle belangrijke feiten die de politie tijdens het onderzoek waarneemt (denk aan het verhoren van verdachten en het horen van getuigen en slachtoffers), legt zij in een officieel schriftelijk verslag vast. Dit verslag heet een proces-verbaal. De politie stuurt dit proces-verbaal naar de officier van justitie. Vervolgens beoordeelt de officier van justitie of alle feiten die in het proces-verbaal zijn opgenomen duidelijk zijn. Daarnaast beoordeelt de officier van justitie hoe sterk het bewijs is. Op grond van het hiervoor genoemde beslist de officier van justitie of de verdachte voor de rechter komt. Het is de taak van de rechter om vast te stellen of de verdachte schuldig is en om hem dan een straf op te leggen.

In de casus (zie opdracht 2) gaan Bas en Henk voor onderzoek mee naar het politiebureau. Daar blijkt dat Henk de klappen heeft uitgedeeld in reactie op het schelden van Bas. Op basis van het proces-verbaal dat de politie opmaakt van de verhoren van Bas en Henk, moet de rechter beslissen of Bas zich schuldig heeft gemaakt aan het strafbaar feit belediging en of Henk kan worden veroordeeld voor (zware) mishandeling.

Dit voorbeeld maakt de inhoud van het strafrecht duidelijk. Het strafrecht omschrijft:

- de verboden gedragingen
- de bevoegdheden van politie en justitie
- de gang van zaken tijdens de rechtszaak
- de straffen en maatregelen die kunnen worden opgelegd.

Het doel van straffen

We bespreken hier vier strafdoelen:

1. vergelding
2. preventie
3. voorkomen van eigenrichting
4. resocialisatie.

Vergelding is het opleggen van een straf (bijvoorbeeld een gevangenisstraf of een taakstraf) aan de dader, die door zijn gedrag de samenleving of een slachtoffer benadeeld heeft. Een soort van 'wraak' die door de overheid op de dader wordt genomen. Het tweede doel van straffen is **preventie**. De overheid hoopt dat het opleggen van straffen een dader ervan weerhoudt om weer hetzelfde te doen én om potentiële daders af te schrikken om hetzelfde te doen. Het derde strafdoel is het **voorkomen van eigenrichting**. Doordat de overheid een dader eerlijk berecht en bestraft, hoopt zij daarmee te voorkomen dat mensen voor eigen rechter gaan spelen en zelf straffen gaan uitdelen. Het vierde en laatste strafdoel is **resocialisatie**. Het gaat er daarbij om dat de overheid een verdachte leert en helpt een goed leven te kunnen leiden als hij vrij komt, bijvoorbeeld door het helpen met zoeken naar een woning, een baan en een nuttige vrijetijdsbesteding. Zo probeert de overheid ervoor te zorgen dat er minder snel nieuwe strafbare feiten worden gepleegd.

Vroeger zag vergelding er heel anders uit dan tegenwoordig.

Het bijzondere aan het strafrecht

Het lijkt zo vanzelfsprekend dat een straf kan worden opgelegd aan iemand die een verbod overtreedt, maar in feite is het toch wel bijzonder. Onze wetgeving kent heel veel geboden en verboden. Zo moet de koper op grond van artikel 7:26 van het Burgerlijk Wetboek (BW) de koopsom op tijd aan de verkoper betalen en de verkoper moet ervoor zorgen dat de zaak die hij verkoopt voldoet aan de afspraken (art. 7:17 BW). Maar nergens in deze wetsartikelen staat dat de koper of de verkoper gestraft wordt als hij zich niet aan zijn verplichtingen houdt.

Daarmee hebben we meteen het bijzondere van het strafrecht te pakken. Het strafrecht bevat verboden en geboden waarop straf staat bij niet-naleving. Anders gezegd: het strafrecht bevat **strafbepalingen**. Dit zijn verboden en geboden met een straf voor wie zich er niet aan houdt. Bovendien kent het strafrecht een opsporingsapparaat: de politie komt bij een vermoeden van een strafbaar feit in actie, zodat de strafrechter zich over de schuld van de verdachte kan uitspreken en hem een straf kan opleggen. Artikel 7:17 en 7:26 BW over de verplichtingen van de koper en de verkoper zijn geen strafbepalingen. Het zijn wel verplichtingen, maar er staat geen straf op. Artikel 310 Sr (diefstal) is wel een strafbepaling, want in dit wetsartikel staat op overtreding een gevangenisstraf van maximaal vier jaar.

Bijzonder aan het strafrecht is dus dat het strafbepalingen bevat. Overtreders worden zo nodig opgespoord door de politie, zodat de rechter hen kan berechten en zo nodig bestraffen.

Wanneer een strafbepaling?

Waarom zijn sommige verboden in het strafrecht opgenomen en de meeste andere niet? Bepaalde gedragingen vormen zo'n bedreiging voor de orde en de rust in de samenleving dat de overheid regels heeft gesteld waaraan burgers en bedrijven zich moeten houden. We zeggen dan dat deze gedragingen onze rechtsorde schenden. Zo worden bijvoorbeeld diefstal, vernieling, doodslag en mishandeling gezien als bedreigingen voor de rechtsorde. Daarom zijn ze als strafbepaling in het strafrecht terechtgekomen. Iedereen weet, of kan weten, dat op deze gedragingen straf staat en dat politie en justitie kunnen ingrijpen.

Dat ligt anders bij de plicht van de koper om de koopsom te betalen of bij de plicht van de verhuurder om voor een goede woonruimte te zorgen. Als de koper of de verhuurder zich niet aan zijn verplichtingen houdt, dan is dit een zaak tussen de koper en de verkoper of tussen de huurder en de verhuurder en geen bedreiging van de rechtsorde. Daarom wordt het (in deze voorbeelden) aan de verkoper en de huurder overgelaten om actie te ondernemen als de andere partij zich niet aan haar verplichtingen houdt.

Daarmee komen we bij het doel van het strafrecht. Het doel van het strafrecht is de rechtsorde te beschermen. Met de **rechtsorde** wordt bedoeld: de veiligheid en de rust in de samenleving.

Onze rechtsorde was geschokt na de aanslag op vlucht MH17 op 17 juli 2014.

Vergelding, preventie, voorkomen van eigenrichting en resocialisatie zijn de vier doelen van het strafrecht.

Opdracht 3 Inhoud en doel van het strafrecht

Lees de volgende tekst en vul de ontbrekende woorden in.

In het strafrecht gaat het over _____ gedragingen, zoals diefstal, doodslag, moord, verkrachting, aanranding, vernieling, belediging en mishandeling. Wie zich _____ maakt aan dit verboden gedrag, is _____. Heeft de politie _____ dat een strafbaar feit is gepleegd, dan stelt ze een _____ in om de waarheid over het strafbaar feit te achterhalen. Wordt door het _____ duidelijk wat er precies is gebeurd en wie het strafbaar feit heeft gepleegd, dan wordt de zaak aan de rechter voorgelegd. Het is de taak van de _____ om vast te stellen of de verdachte _____ is en om hem dan een _____ op te leggen.

Opdracht 4 Strafbepaling

Zoek de volgende wetsartikelen op en geef aan of het om een strafbepaling gaat. Geef ook aan waarom het wel/niet om een strafbepaling gaat.

- a. Artikel 321 Sr
- b. Artikel 289 Sr
- c. Artikel 1 Gw
- d. Artikel 5:5 BW
- e. Artikel 27 Sv

De bescherming van artikel 1 Sr

Het strafrecht kan veel invloed hebben op het leven van burgers. Als iemand een strafbepaling overtreedt, kan de rechter hem een straf opleggen. Op die manier kan hij bijvoorbeeld in de gevangenis terechtkomen, verplicht worden een taakstraf uit te voeren of een geldboete te betalen. Ook biedt het strafrecht politie en justitie de bevoegdheid om iemand die wordt verdacht van een strafbaar feit als verdachte mee te nemen naar het bureau en daar voor enige tijd voor onderzoek 'vast' te houden.

Vanwege de inbreuk die het strafrecht op de vrijheid van burgers kan maken, biedt het strafrecht ook bescherming aan de burgers. Een van de belangrijkste vormen van bescherming staat in artikel 16 van de Grondwet (Gw) en in artikel 1 Sr. De bepaling van artikel 16 Gw, die ook is opgenomen in artikel 1 Sr, biedt twee vormen van bescherming.

1. Geen terugwerkende kracht

Op de eerste plaats verbiedt artikel 1 lid 1 Sr terugwerkende kracht. Dit wil zeggen dat een bepaalde gedraging alleen strafbaar kan zijn als deze gedraging op het moment van de daad al strafbaar was. Gedrag achteraf strafbaar stellen is verboden. Daarmee geeft artikel 1 Sr burgers de garantie dat zij weten waar ze aan toe zijn. Ze kunnen alleen worden gestraft voor gedrag dat al strafbaar is op het moment van hun daad. Ze lopen niet het risico dat de overheid hun daden achteraf nog eens strafbaar gaat stellen om hen als het ware 'terug te pakken'.

Wijziging van wet

Hoe moet het nu als de wet verandert? Dat lees je in artikel 1 lid 2 Sr. In principe blijft gelden dat het moment van de daad bepalend is voor de strafbaarheid. Maar als de wetwijziging in het voordeel is van de verdachte, dan heeft hij geluk. In dat geval moet de rechter de voor de verdachte meest gunstige bepaling toepassen.

2. Strafbaarstelling alleen bij wet

De tweede vorm van bescherming die artikel 1 Sr biedt, is dat alleen een wet gedrag strafbaar kan stellen: het **legaliteitsbeginsel**. In de wet staat namelijk: 'wettelijke strafbepaling'. Jij en ik kunnen dus geen regels maken die door de strafrechter gehandhaafd worden. Dat kunnen alleen de regering en de Staten-Generaal. Zij maken samen onze Nederlandse wetgeving. Dit betekent dat de rechter iemand alleen kan veroordelen als hij in een wetboek kan aanwijzen waar het gedrag van de verdachte strafbaar is gesteld. De rechter heeft niet de vrijheid om de strafbepaling een beetje op te rekken of uit te breiden.

Legaliteitsbeginsel

Artikel 1 Sr noemen we het legaliteitsbeginsel.

Venlose koppelaarster

Een Venlose caféhoudster heeft voor prostitutie een minderjarig meisje ingeschakeld. Het inschakelen van minderjarigen voor prostitutie was strafbaar in de tijd dat dit verhaal speelt, namelijk aan het begin van de twintigste eeuw. Jongeren werden toen pas op hun 23ste jaar meerderjarig. Het meisje was op het moment dat de politie de caféhoudster betrapte 21 jaar en dus minderjarig. Een paar dagen later, nog voordat de caféhoudster berecht werd, veranderde de wet, waardoor jongeren vanaf hun 21ste jaar meerderjarig werden. Het meisje was dus meerderjarig op het moment van de rechtszaak.

Hoewel de daad strafbaar was op het moment dat de caféhoudster betrapt werd, is ze bij de berechting niet meer strafbaar omdat bij wijziging van de wet de voor de verdachte meest gunstige bepaling moet worden toegepast (HR 3 december 1906, W 1906, 8468).

Tilburgse wapenhandelaar

De dochter van een wapenhandelaar geeft regelmatig demonstraties bij schietverenigingen. In plaats van de wapens iedere keer terug te brengen en veilig op te bergen, houdt zij ze thuis. Dit is in strijd met de voorwaarden waaronder de wapenvergunning is verleend. Daarom moet de vader van het meisje, de bezitter van de vergunning, zich voor de rechter verantwoorden. Toen de dochter betrapt werd, gold nog de Vuurwapenwet 1919. Op het moment van (het hoger beroep in) de rechtszaak geldt de nieuwe Wet wapens en munitie. Deze nieuwe wet kent een veel lager strafmaximum voor het gedrag van de vader. In de oude wet was de maximumstraf vier jaar of een geldboete van de vierde categorie, in de nieuwe wet is dat drie maanden gevangenisstraf en een (lagere) geldboete van de derde categorie (zie voor de verschillende boetebedragen art. 23 Sr).

De rechter oordeelt dat de vader moet worden veroordeeld vanwege de strafbepaling van de oude wet, maar dat daarbij de lagere strafmaxima van de nieuwe wet van toepassing zijn. Dit omdat bij wijziging van wet de meest gunstige bepaling op de verdachte moet worden toegepast (HR 10 december 1991, NJ 1992, 32).

Opdracht 5 De bescherming van artikel 1 Sr

Vul de ontbrekende woorden in de volgende tekst in.

Het _____ kan veel invloed hebben op het leven van burgers. Als iemand een _____ overtreedt, kan de rechter hem een straf opleggen. Op die manier kan hij bijvoorbeeld in de gevangenis terechtkomen, verplicht worden een _____ uit te voeren of een _____ te betalen. Ook biedt het strafrecht _____ en _____ de bevoegdheid om iemand die wordt verdacht van een _____ als verdachte mee te nemen naar het bureau en daar voor enige tijd voor onderzoek _____ te houden.

Vanwege de inbreuk die het strafrecht op de vrijheid van burgers kan maken, biedt het strafrecht ook bescherming aan de _____. Een van de belangrijkste vormen van bescherming staat in artikel _____ en in artikel _____.

Opdracht 6 Terugwerkende kracht

Welk beginsel wordt ook wel het verbod van terugwerkende kracht genoemd en in welk wetsartikel vinden we dit beginsel terug?

Opdracht 7 Heeft Marie geluk?

Casus Marie

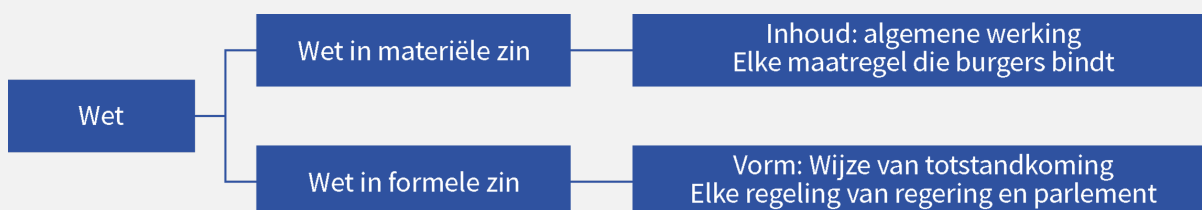
Op 1 januari 2024 werd Marie gearresteerd op verdenking van diefstal. De politie had bewijs dat Marie op 30 december 2023 een dure fatbike had gestolen uit een schuur. Op 1 juni 2024 wordt een nieuwe wet aangenomen die de straf voor diefstal verlaagt van vier jaar naar drie jaar gevangenisstraf.

- Tijdens de rechtszaak van Marie, op 15 juni 2024, vraagt haar advocaat om de nieuwste wet toe te passen. Gaat de rechter hierin mee en wat wordt de maximumstraf voor Marie? Leg uit.
- Doe nu alsof artikel 1 lid 2 Sr niet bestaat. Verandert dit je antwoord? Leg uit.

De rechtsbronnen van het strafrecht

We beschrijven de belangrijkste rechtsbronnen van het strafrecht. Met de rechtsbronnen bedoelen we de vindplaatsen van het strafrecht. Waar zijn de regels van het strafrecht te vinden? Voordat we kijken waar we die regels vinden, is het goed om te weten dat we die regels van het strafrecht opdelen in regels van materieel strafrecht en regels van formeel strafrecht.

Het **materieel strafrecht** bestaat uit de strafbepalingen en de straffen en maatregelen die kunnen worden opgelegd. Dat is dus echt de inhoud van het strafrecht. Het **formeel strafrecht** beschrijft de bevoegdheden van politie en justitie, de rechten van een verdachte, de gang van zaken tijdens de terechtzitting en de rechtsmiddelen zoals hoger beroep en cassatie. Je zou dit kunnen omschrijven als de bevoegdheden en procedures uit het strafrecht.

Wetten

De wet is de belangrijkste rechtsbron van het strafrecht. Dat hebben we natuurlijk net gezien bij het legaliteitsbeginsel uit artikel 1 Sr. We vinden het strafrecht in verschillende wetten.

Wetboek van Strafrecht

Het grootste deel van het materieel strafrecht staat in het Wetboek van Strafrecht (Sr).

Het Wetboek van Strafrecht bestaat uit drie delen, die Boeken worden genoemd: Boek 1 bevat de Algemene bepalingen; dit zijn algemene regels die op alle strafbepalingen van toepassing zijn. Boek 2 bevat de Misdrijven en Boek 3 de Overtredingen.

« [Zoek opnieuw](#)

Wetboek van Strafrecht

Geraadpleegd op 25-04-2023.
Geldend van 01-01-2023 t/m heden

770

⊞ Origineel opschrift en aanhef

Eerste Boek. Algemene bepalingen	15
Titel I. Omvang van de werking van de strafwet	1
Artikel 1	1874

- 1 Geen feit is strafbaar dan uit kracht van een daaraan voorafgegane wettelijke strafbepaling.
- 2 Bij verandering in de wetgeving na het tijdstip waarop het feit begaan is, worden de voor de verdachte gunstigste bepalingen toegepast.

Artikel 2	534
------------------	-----

De Nederlandse strafwet is toepasselijk op ieder die zich in Nederland aan enig strafbaar feit schuldig maakt.

Artikel 3	89
------------------	----

De Nederlandse strafwet is toepasselijk op ieder die zich buiten Nederland aan boord van een Nederlands vaartuig of luchtvaartuig aan enig strafbaar feit schuldig maakt.

⊞ Alles openklappen

⊞ Alles dichtklappen

Inhoudsopgave

- ⊞ **Eerste Boek** >
 - Algemene bepalingen (Artikelen 1-91)
- ⊞ **Tweede Boek** >
 - Misdrijven (Artikelen 92-423)
- ⊞ **Derde Boek** >
 - Overtredingen (Artikelen 424-479)

Wetboek van Strafrecht op <https://wetten.overheid.nl>.

Wetboek van Strafvordering

In het Wetboek van Strafvordering (Sv) staat **formeel strafrecht**. We vinden er onder andere de rechten van de verdachte, de positie van de raadsman, de bevoegdheden van politie en justitie om strafbare feiten op te sporen, en de gang van zaken tijdens de rechtszitting. Ook regels over hoger beroep en dergelijke staan in het Wetboek van Strafvordering.

Bijzondere wetten

Een bijzondere wet is een wet die één onderwerp speciaal regelt, zoals de Wet wapens en munitie, de Wegenverkeerswet en de Opiumwet. Deze bijzondere wetten bevatten (ook) strafbepalingen, zoals bijvoorbeeld in de Wet wapens en munitie een verbod om wapens te dragen, in de Wegenverkeerswet een verbod om met alcohol aan het verkeer deel te nemen en in de Opiumwet het verbod op drugs. Bijzondere wetten bevatten daarnaast meestal ook formeel strafrecht. Vaak gaat het dan om een extra bevoegdheid die politie en justitie krijgen voor het onderzoek naar de strafbepalingen in de desbetreffende bijzondere wet.

Overige rechtsbronnen van het strafrecht

Naast wetten zijn ook jurisprudentie en internationale verdragen rechtsbronnen.

Jurisprudentie

Rechterlijke uitspraken zijn een rechtsbron. In zijn uitspraak past de rechter het recht in een concrete zaak toe. Op die manier ontstaat praktische uitleg over de betekenis van de wettekst. Die zijn vaak maar kort, waardoor je niet altijd weet wat er precies bedoeld wordt. Vooral de uitspraken van ons hoogste rechtscollege, de Hoge Raad, zijn hierbij van belang. Wie zoekt naar de betekenis van een wetsartikel, kijkt niet alleen in de wettekst, maar zeker ook in rechterlijke uitspraken over deze wettekst. De verzameling van rechterlijke uitspraken wordt de jurisprudentie genoemd. Op internet, via www.rechtspraak.nl, kun je de uitspraken van rechters vinden.

Elektriciteit

Een tandarts brengt door het inbrengen van een pen in zijn elektriciteitsmeter de meter tot stilstand terwijl hij wel elektriciteit gebruikt. Hij wordt gedagvaard voor diefstal (art. 310 Sr). In deze strafbepaling wordt het wegnemen van enig goed strafbaar gesteld. De advocaat van de tandarts voert aan dat elektriciteit helemaal geen goed is omdat het niet tastbaar is en je het niet kunt vastpakken. In het oude Burgerlijk Wetboek dat toen gold, waren goederen namelijk, anders dan in het nieuwe Burgerlijk Wetboek, tastbare zaken.

De rechter maakt in zijn uitspraak duidelijk hoe het begrip ‘enig goed’ in artikel 310 Sr moet worden uitgelegd. De strafbepaling van artikel 310 Sr heeft de bedoeling om het vermogen van anderen te beschermen. Elektriciteit maakt onderdeel uit van dit vermogen; daarom valt het gedrag van iemand die elektriciteit wegneemt ook onder diefstal. De tandarts kan dus voor diefstal worden veroordeeld (HR 23 mei 1921, NJ 1921, 564).

Elektriciteit stelen is ook diefstal ...

Europese wetgeving en internationale verdragen

Omdat Nederland lid is van de Europese Unie, zijn er Europese wetten die automatisch gelden in Nederland, ook voor het strafrecht. Zo is er bijvoorbeeld het Europees Verdrag ter bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM), waar in artikel 5 en 6 bepalingen staan over de rechten van een verdachte en over een eerlijk proces.

Ook zijn er internationale verdragen over het strafrecht. Dit zijn afspraken tussen twee of meer landen over een specifiek onderwerp, zoals opsporing en uitlevering.

Opdracht 8 De rechtsbronnen van het strafrecht

- Wat wordt bedoeld met de rechtsbronnen?
- Wat zijn de vier rechtsbronnen van het strafrecht?

Opdracht 9 Mindmap

Bekijk het filmpje.

Maak een mindmap van de onderwerpen van dit hoofdstuk.

Gebruik als hoofdonderwerp voor je mindmap: Inleiding strafrecht

Voor het uittekenen van de takken en subtakken in je mindmap gebruik je de paragrafen uit dit hoofdstuk.

Opdracht 10 Wijziging van wet

Bestudeer artikel 1 Sr en beantwoord daarna de volgende vragen.

- a. Op 1 mei pleegt een man een bankoverval waarbij twee bankbedienden zwaargewond raken. Op 15 mei wordt de maximumstraf voor dit misdrijf met twee jaar verhoogd. De man wordt op 15 augustus berecht.

Welk strafmaximum moet de rechter op de man toepassen?

- b. Op 1 juni pleegt een vrouw een zedendelict. Op 15 juni wordt de maximumstraf voor dit misdrijf met twee jaar verlaagd. De vrouw wordt op 15 juli berecht.

Welk strafmaximum moet de rechter op de vrouw toepassen?

Opdracht 11 Stroom een goed?

In de uitspraak over de tandarts breidde de rechter het begrip ‘enig goed’ (uit art. 310 Sr) uit door er ook niet-tastbare bestanddelen van een vermogen onder te laten vallen, zoals elektriciteit en gas. Er zijn mensen die menen dat de rechter daarmee in strijd met het legaliteitsbeginsel van artikel 1 Sr heeft gehandeld.

Leg uit waarom een uitbreiding van het begrip ‘goed’ in strijd kan zijn met het legaliteitsbeginsel.

Opdracht 12 Strafdoelen

Het Wetboek van Strafrecht geeft de overheid de benodigde bevoegdheden om op te treden tegen strafbaar gedrag in de samenleving. Wanneer een rechter een straf oplegt, gebeurt dit niet naar willekeur. Het opleggen van een straf moet een achterliggend doel hebben en hierbij zijn vier strafdoelen van belang.

Benoem de vier strafdoelen en licht ze toe.

Samenvatting

Doel van het strafrecht is de rust en de veiligheid van de samenleving te beschermen door op bepaalde verboden gedragingen straf te stellen. De politie heeft de bevoegdheid om mogelijke strafbare gedragingen te onderzoeken, zodat de strafrechter een oordeel kan geven over de schuld of de onschuld van de verdachte en hem, in geval van schuld, een straf kan opleggen.

Het strafrecht beschrijft de verboden gedragingen, de bevoegdheden van politie en justitie om deze verboden gedragingen op te sporen, de gang van zaken tijdens de rechtszaak en de straffen en maatregelen die kunnen worden opgelegd.

Artikel 1 Sr biedt burgers op twee manieren bescherming. Op de eerste plaats verbiedt artikel 1 Sr strafbaarstelling met terugwerkende kracht. Iemand kan alleen worden gestraft voor daden die op het moment dat ze worden gepleegd al strafbaar zijn. Daarnaast bevat het legaliteitsbeginsel, zoals artikel 1 Sr wordt genoemd, de bepaling dat gedragingen alleen bij wet strafbaar kunnen worden gesteld. Omdat het legaliteitsbeginsel een basisregel van onze democratische rechtsstaat is, is dit beginsel ook vastgelegd in artikel 16 Gw.

De belangrijkste rechtsbron van het strafrecht is wetgeving, zoals het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en andere bijzondere wetten. Daarnaast zijn jurisprudentie, Europese wetgeving en internationale verdragen ook bronnen van strafrecht.

Begrippen

Formeel strafrecht

Het deel van het strafrecht dat de bevoegdheden van politie en justitie, de rechten van een verdachte, de gang van zaken tijdens de terechtzitting en de rechtsmiddelen beschrijft.

Legaliteitsbeginsel

De bepaling van artikel 1 Sr en van artikel 16 Gw dat geen feit strafbaar is dan uit kracht van een daaraan voorafgegane strafbepaling.

Materieel strafrecht

Het deel van het strafrecht dat bestaat uit de strafbepalingen en de straffen en maatregelen die kunnen worden opgelegd.

Preventie

Het opleggen van een straf ter afschrikking en om te voorkomen dat zowel de dader als potentiële daders hetzelfde doen.

Rechtsorde

De veiligheid en de rust in de samenleving.

Resocialisatie

Het opleggen van een straf met als doel de dader te helpen om op een goede wijze weer deel te nemen aan de samenleving.

Strafbepaling

Verboden gedraging waarop, bij overtreding van het verbod, straf is gesteld.

Strafprocesrecht

Ander woord voor formeel strafrecht.

Strafrecht

Rechtsgebied waarin verboden gedragingen worden omschreven die door politie en justitie kunnen worden opgespoord, zodat de rechter zich kan uitspreken over de schuld van de verdachten en hun zo nodig een straf kan opleggen.

Vergelding

Het opleggen van een straf als boetedoening voor de dader.

Voorkomen van eigenrichting

Het opleggen van een straf door de overheid om zo te voorkomen dat anderen de dader gaan straffen voor zijn daden.

Opdracht 13 Test je kennis

Doe nu een kennistest. Zo kom je erachter of je genoeg kennis in huis hebt over de theorie.

- a. Welke vier zaken omschrijft het strafrecht?
- b. Wat is jurisprudentie?
- c. Wat is een proces-verbaal?
- d. Mag de politie iemand die verdacht wordt van een strafbaar feit enige tijd vasthouden op het bureau om te verhoren?
- e. Wat wordt er met rechtsbronnen bedoeld?
- f. Wat is een ander woord voor formeel strafrecht?